

Rapport 2006:17

Arkeologisk förundersökning

Kulturlager sydöst om S:t Lars

RAÄ 153

Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Kulturlager sydöst om S:t Lars

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	5
Metod och dokumentation	5
Resultat och tolkning	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

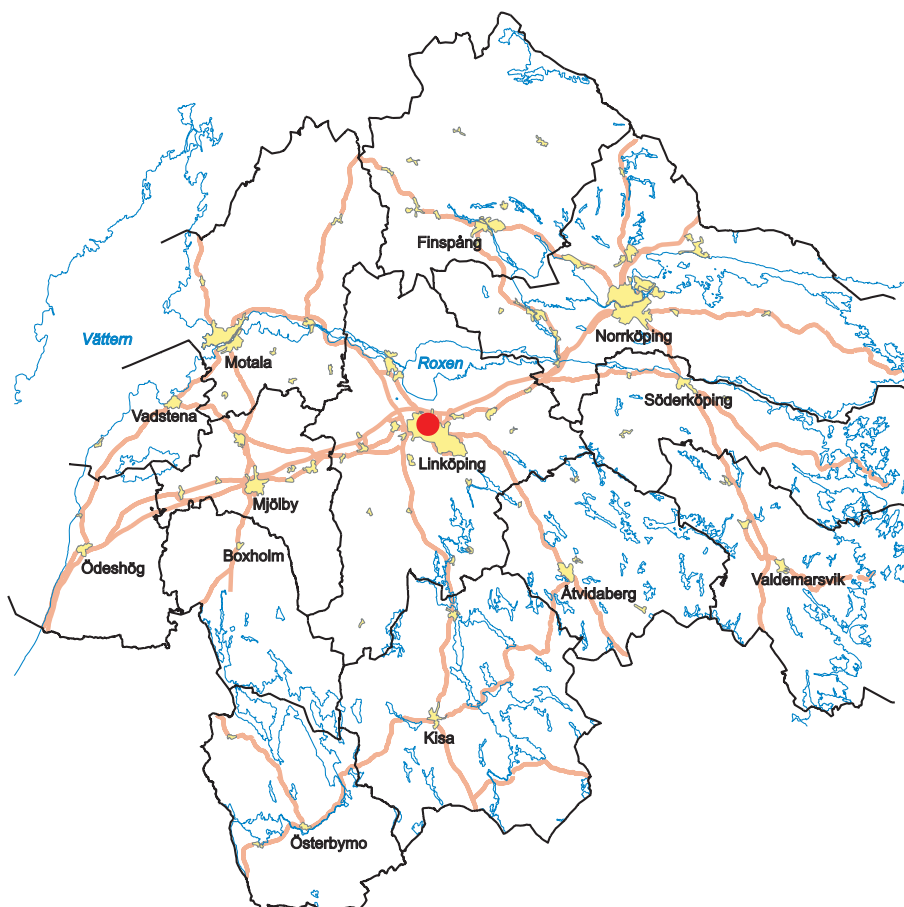
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

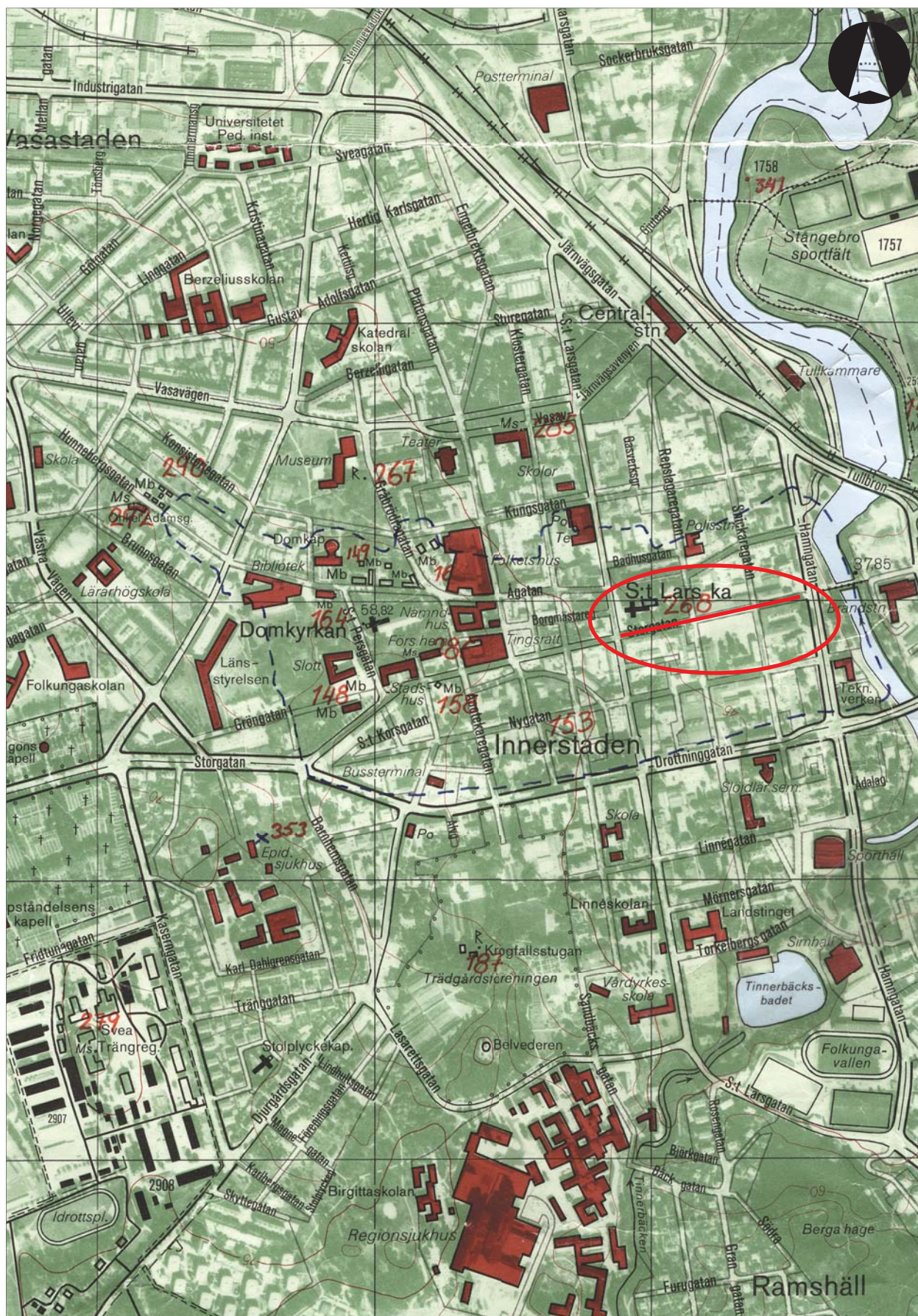
Sammanfattning

Med anledning av ombyggnadsarbeten i Storgatan, på sträckan S:t Larsgatan - Hamngatan genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Arbetena omfattade anordnande av gång- och cykelväg och parkeringsfickor samt korrigerande av brunnar och stolpfundament. Det aktuella arbetet genomfördes inom Linköpings medeltida stadsområde RAÄ 153 och delvis inom det område som anses höra till S:t Larskyrkans kyrkogård.

Kulturlager kom endast att beröras i samband med nysättning av dagvattenbrunnar. De övriga schakten berörde endast ytliga fyllnadslager. Strax väster om korsningen Storgatan – Repslagaregatan påträffades kulturlager på ett djup av ca 0,7 m under befintlig markyta. Kulturlagren hade en mäktighet på ca 0,25-0,30 m.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 57 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Med anledning av ombyggnadsarbeten i Storgatan, på sträckan S:t Larsgatan - Hamngatan genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Arbetena omfattade anordnande av gång- och cykelväg och parkeringsfickor samt korrigering av brunnar och stolpfundament. Det aktuella arbetet genomfördes inom Linköpings medeltida stadsområde RAÄ 153.

Förundersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Arbetet i fält genomfördes under september 2000. Uppdragsgivare var Linköpings kommun, vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för arbetet i fält var antikvarie Marie Ohlsén. Rapporten har sammanställts av undertecknad.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området ligger centralt i Linköping och inom RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde. Storgatan tillkommer som gata först under 1600-talet då den dras fram över den södra delen av S:t Larskyrkans kyrkogård.

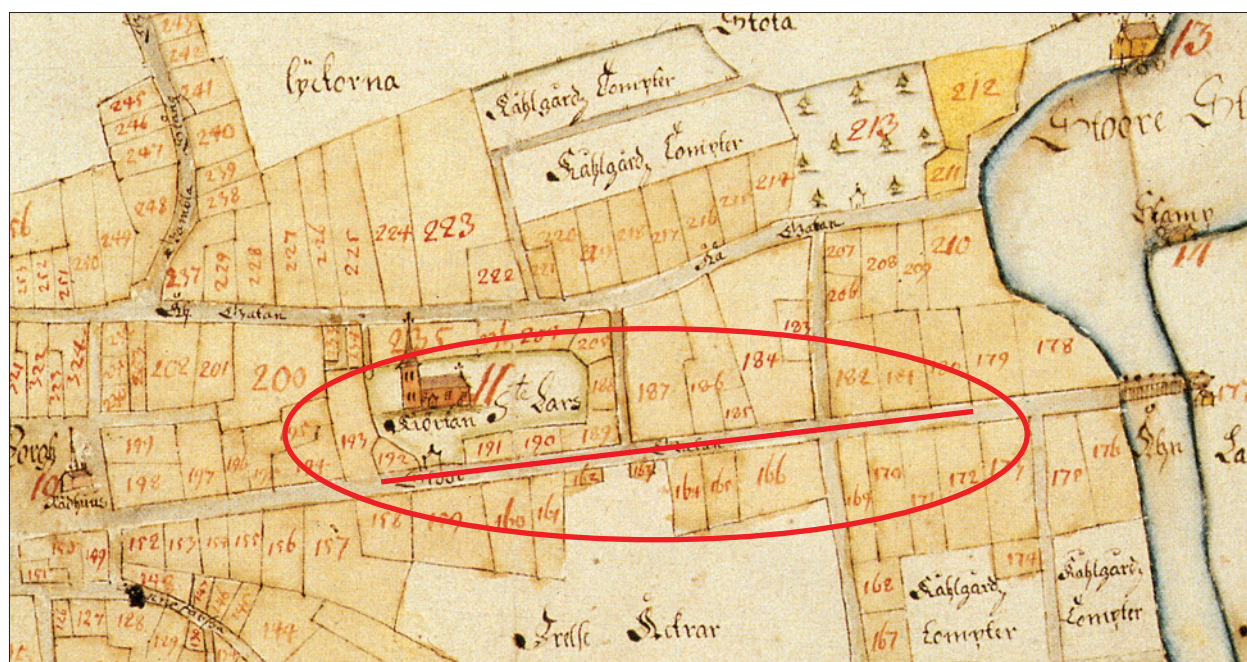
S:t Larskyrkan uppförs under 1100-talet och det tillbyggda tornet har genom dendrokronologisk analys daterats till ca 1177. En ombyggnad av tornet har daterats till omkring år 1330 (Bartholin 1993). En tillbyggnad sker 1736 och 1799 rivs den gamla kyrkan för att bereda plats för en ny som invigs 1802. Sannolikt har den romanska stenkyrkan föregåtts av

en träkyrka. Bland annat har en syllstensrad och fynd av hällar av skeskilstunakistor setts som indikationer på en äldre träkyrka (Tagesson 1989).

På S:t Larskyrkans kyrkogård upphörde begravningarna vid mitten av 1700-talet då man övergick till att begrava på domkyrkans kyrkogård. Detta fortgick fram till dess att den nuvarande gamla kyrkogården väster om stadskärnan togs i bruk 1811 (Cnattingius m fl 1987).

Den östligaste delen av S:t Larsparken i anslutning till Repslagaregatan utgjordes under 1600-talet av tomtmark. Det aktuella partiet av Repslagaregatan uppträder redan på 1696 års stadskarta. Även längs Storgatan fanns det tomtmark år 1696. Längs Storgatans norra sida låg, från Repslagaregatan fram till S:t Larsgatan, tomterna 189-192. Dessa utgjordes i nämnd ordning av rådman Pehr Anderssons ladugård, stadstjänaren Jöns Erikssons gård, Rübbert sadelmakares arvingars (gård) och Tillian hattmakares (gård). Längre österut på samma sida fanns tomterna 184-187 som innehades av rådman Pehr Haraldsson, Tillian Sporsmed, mästare Olüf Månsson Rotzke och Anders Jönsson Stenhuggare.

På Storgatans södra sida fanns också en rad med tomter, bakom vilka det låg åkrar som på 1696 års karta betecknas som *Frelse Åkrar*. Tomterna är numrerade från öster; 158-166. Dessa tomter beskrivs som rådman Pehr Haraldssons, Anders Finnvedz änkas, Gustaf sämskares, mästare Nils sadelmakares, rådman Pehr Anderssons nybyggnad, rådman Pehr Anderssons lada, mästare Måns skomakares, Petter krukumakares samt Börje färgares.

Figur 3. Utsnitt ur 1696 års stadskarta över Linköping med undersökningsområdet markerat.

Då Storgatan fick sin nuvarande sträckning vid mitten av 1600-talet, då den gamla Storgatan lades igen, gick den under benämningen *Landz gata* och 1655 kallas den *Kungsgatan* (Hök 1968). Namnet *Stoor gatan* förekommer på 1696 års karta. När Storgatan drogs fram fick de drabbade ersättningstomter bland annat i området mellan Stångån och S:t Larskyrkan (Kugelberg 1972).

I samband med en schaktning för VA vid Storgatan 32, strax väster om det nu aktuella schaktet, utfördes en arkeologisk förundersökning. Där påträffades inga spår efter den typ av lämningar man kan förvänta sig på en kyrkogård. Istället framkom tydliga, skiktade kulturlager av samma karaktär som i den omgivande staden. Ett lager tolkat som spår efter en gatunivå med risbädd daterades till högmedeltid. Kulturlagren uppträdde ca 1,10 m under markytan och var ca 0,30-0,35 m tjocka (Feldt 2001).

En mindre undersökning har även utförts i S:t Larparkens sydöstra hörn, i anslutning till Storgatan, i samband med att en offentlig toalett uppfördes. Där påträffades två trähorisonter samt diken under fyllnadslager av varierande ålder och utseende. De sentida fyllnadsmassorna var ca 0,6 m tjocka och naturlig undergrund framkom på 1,10-1,30 m djup under dagens markyta (Feldt 1990).

I läns museets arkiv finns foton från en undersökning utförd 1966 i S:t Larparken (Lindahl 1966). Vid denna påträffades en mur. Undersökningsytans läge har inte kunnat fastställas närmare än till att den var belägen intill Storgatan. Av fotodokumentationen framgår dock att muren framkom i trottoaren mellan grönytan och gatan samt att den uppträdde redan på ca 0,5 m djup.

Våren 1960 grävdes för avlopp i Storgatan, mellan S:t Larsgatan och Stora Torget (Lindqvist 1960). Då påträffades fem gravar med skelett i träkistor i korsningen Storgatan - S:t Larsgatan. Dessa låg på djup mellan 1,25 och 1,75 m under gatans yta. Gravarna låg inom ett område som på 1651 års karta utgjordes av tomtmark, vilket visar att begravningsplatsens utbredning förändrats.

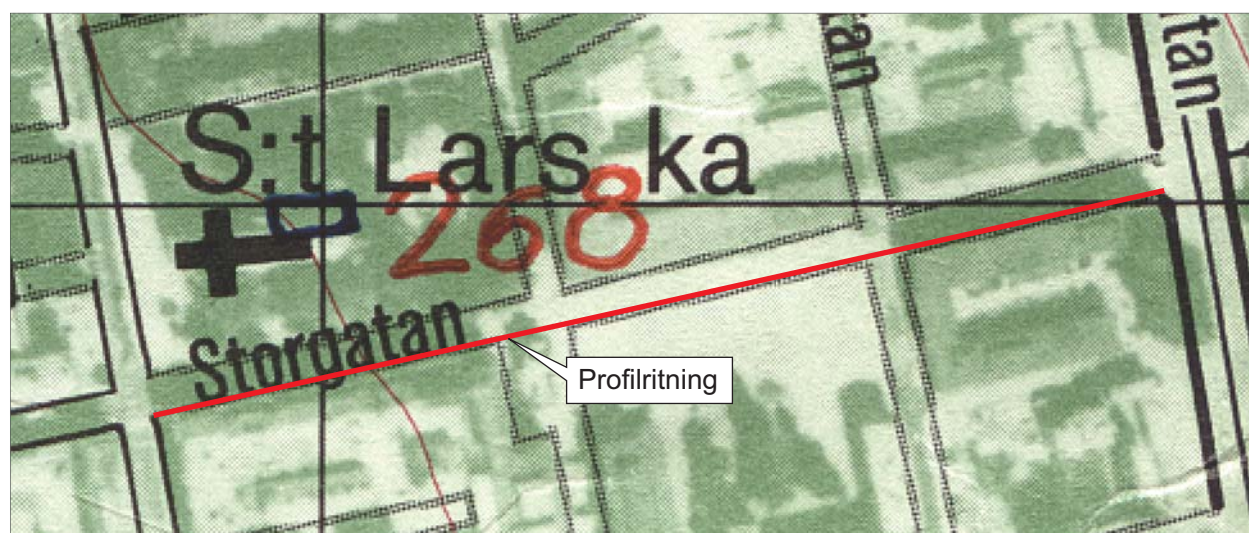
Inför förundersökningen i Storgatan bedömdes att delar av schaktet skulle beröra det område som ingick i den medeltida kyrkogården. Det ansågs därför vara möjligt att gravar skulle påträffas i schaktkanterna. Det är oklart hur stor utbredning kyrkogården ursprungligen har haft. Det är även tänkbart att kyrkogårdens utbredning och orientering förändrats under medeltidens gång.

Syfte

Syftet med förundersökningen var att tillse att fast fornlämning i form av gravar och kulturlager inte kom till skada i samband med arbetsföretaget. Fast fornlämning som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen kom att genomföras i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningarna. Kulturlager som påträffades dokumenterades på profilritning i skala 1:20. En brunn sattes utan att ansvarig arkeolog kontaktades, varför ingen dokumentation kom till stånd på den delen av schaktet. Inga föremål togs tillvara.

Figur 4. Utsnitt ur Ekonomiska kartans blad 085 57 med schaktsträckningen och platsen för profilritningen markerad. Skala 1:2 500.

Resultat och tolkning

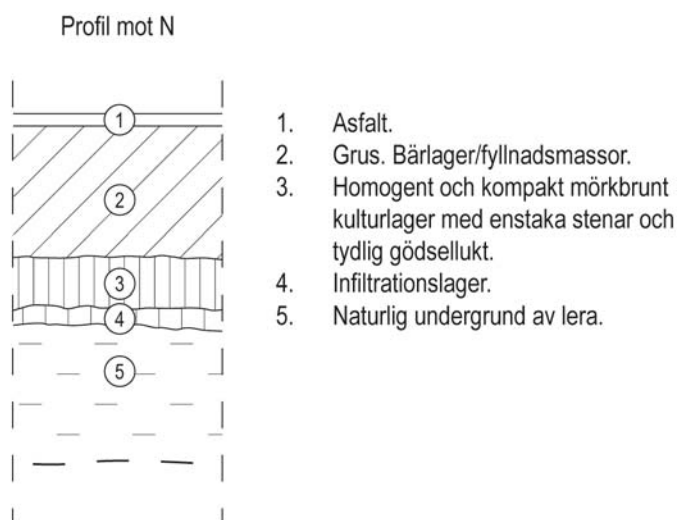
Kulturlager kom endast att beröras i samband med nysättning av dagvattenbrunnar. De övriga arbetena berörde endast ytliga fyllnadslager. Strax väster om korsningen Storgatan – Repslagaregatan påträffades kulturlager i ena schaktväggen i ett av brunnsschakten.

På ett djup av ca 0,7 m under befintlig markyta framkom ett ca 0,25-0,30 m tjockt, homogent och kompakt, mörkbrunt kulturlager med enstaka stenar. Lagret hade en tydlig gödsellukt. Det fanns inga spår efter konstruktioner i lagret och där påträffades inte heller några föremål som kunde datera det. Det är dock rimligt att anta att det rör sig om medeltida lämningar. Kulturlagret framkom ungefär där rådman Pehr Anders enligt 1696 års karta hade sin nybyggnad.

Över kulturlagret fanns sentida bärlager och grusfyllningar som hör till Storgatan. Under kulturlagret fanns en infiltrerad lera och därunder den naturliga undergrunden som i denna del av Linköping utgörs av lera. På de delar av sträckningen där man kunde befara att kyrkogårdslämningar kunde komma att beröras framkom endast sentida fyllnadsmassor.

Referenser

- Bartholin T. 1993. Dendrokronologiske analyser i S:t Lars kyrka, Linköping. Skrivelse daterad 1993-11-24. Östergötlands läns museums topografiska arkiv.
- Cnattingius B m fl. 1987. *Linköpings domkyrka*. Sveriges kyrkor 200. Stockholm.
- Feldt A-C. 1990. *S:t Larsparken / Storgatan, Linköping, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning. Rapport, Östergötlands läns museum.
- Feldt A-C. 2001. *Utanför S:t Lars kyrkogård*. Arkeologisk förundersökning. Storgatan 32, Linköping, Östergötland. Rapport 106:2001, Östergötlands läns museum.
- Hök I. 1968. *Gatunamn i Linköping*. Linköping.
- Kugelberg A. 1972. *Gamla Linköpingsgårdar*. Linköping.
- Lindahl A. 1966. Fotodokumentation av mur mellan Storgatan och S:t Larsparken i Linköping. Arkivhandling E34754-34756. Östergötlands läns museum.
- Lindqvist G. 1960. Rapport angående undersökningar i Storgatan från S:t Larsgatan till Stora Torget i Linköping. Arkivhandling. Östergötlands läns museum.
- Tagesson G. 1989. *S:t Larskyrkan, Linköping, Östergötland*. Arkeologisk undersökning. Rapport, Östergötlands läns museum.

Figur 5. Profil.

Tekniska uppgifter

Område	Storgatan (sträckan S:t Larsgatan – Hamngatan)
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Landskap	Östergötland
Län	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 153
Ekonomiska kartans blad	085 57 (8F 5h LINKÖPING)
Koordinater:	X6476450 Y1489450-1489550
Koordinatsystem	Rikets
Höjdsystem	Lokalt
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	220-6549-00
Länsstyrelsens handläggare	Jan Eriksson
Länsmuseets dnr	169/00
Länsmuseets kontonummer	6488
Uppdragsgivare	Linköpings kommun, Kommunledningskontoret
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun, Kommunledningskontoret
Projektledare	Marie Ohlsén
Rapport	Ann-Charlott Feldt
Fältarbetsid	September 2000
Yta/Volym/Löpmeter	ca 150 löpmeter
Fynd:	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	-
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
Rapport 2006:17 © Östergötlands länsmuseum

Med anledning av ombyggnad av Storgatan, på sträckan S:t Larsgatan – Hamngatan, i Linköping utfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Schaktet låg inom Linköpings medeltida stadsområde RAÄ 153. Strax väster om korsningen Storgatan – Repslagaregatan påträffades kulturlager på ett djup av ca 0,7 m under befintlig markyta. Kulturlagren hade en mäktighet på ca 0,25-0,30 m.